MAJČINE PRIPOVIJESTI

IZABRANE PRIČE I PRIPOVIJESTI.

NAPISAO

RUDOLFO FRANJIN MAGJER.

SA 4 SLIKE.

KRIŽEVCI.
TISAK I NAKLADA GUST. NEUBERGA.

1919P

Nove knjige za mladež

nakladom knjižare Gust. Neuberga

u Križevcih.

Šmid-Pužar: „GENOVEVA“ dirljiva pripovijest veliko izdanje polu tvrdo vezano i sa slikama providjeno . . . . . 20.—

Čika Rude: „Iz prirode i života“. Crtice, pripovjesti i pjesme hrv. i slovenskih književnika sa slikama, tvrdo vezano novo . . . 18.—

O. Placido Belavić: „Čarobni diplaš“. Pripovjesti za mladež, sa slikami providjeno tvrdo vezano . . . . . 12.—

R. F. Magjer. „Carstvo priča i pripovjedaka“, tvrdo vezano ilustrirano 12.—

„ „ „Majčine pripovijesti“, tvrdo uvezano ilustrirano . . . 12.—

„ „ „Prve trešnje“. Pripovij. i pjesme, ilustrirano tvrdo vez. 12.—

„ „ „Vilin Dar“. Pripovij. i pjesme, ilustrirano tvrdo vez. 12.—

Hrv. književnici: „Sa cvjetne obale“. Pripovjesti i pjesme za mladež ilustrirano tvrdo vezano . . . . . 12.—

A. Kešuc: „Slavuljeva priča“ i druge pripovjesti za mladež ilustrirano tvrdo vezano . . . . . 12.—

Hrv. književnici: „Za dobru djecu“. Pripovjesti i pjesme za mladež ilustrirano tvrdo vezano . . . . . 12.—

A. Kešuc: „Za zimnje večeri“. Pripovijesti i pjesme za mladež, ilustrirano tvrdo vezano . . . . . 12.—

Josipa pl. Glembay: „Što sada?“ Poučne pripovijesti za djevojčice sa slikama providjeno tvrdo vezano . . . . . 12.—

Čika Rude: „Iz cvjetnih lugova“. Pjesme hrvatskoj mladeži sa slikama providjeno tvrdo vezano . . . . . 12.—

Hrv. književnici: „Dedino pričanje“. Pjesme i pripovijesti za mladež sa slikama providjeno tvrdo vezano . . . . . 12.—

R. F. Magjer: „Slavice“. II. izdanje. Sto pripovijesti i pjesama, sa umjetnim etiketama providjeno, tvrdo vezano . . . . . 18.—

Lepušić Ivan: „Kralj i Kraljević“. „ „ . . . . . 12.—

„ „ „Cvijetnik“. „ „ . . . . . 12.—

„ „ „Dragoljub“. „ „ . . . . . 12.—

„ „ „Basne“. II. izdanje polutvrdo vez ilustrirano . . . 16.—

Z. Pužar: Pripovijesti o Kraljević Marku sa lijepim slikama providjeno tvrdo vezano . . . . . 20.—

„ Pripovijesti o Miloš Obiliću sa lijepim slikama providjeno, tvrdo vezano . . . . . 20.—

Kraljević Marko u pjesmama. ilustrirano tvrdo vezano vel. izd. . . 20.—

Miloš Obilić u pjesmama. ilustrirano tvrdo vezano vel. izd. . . . . 20.—

Šimončić Gjuro: Pobožno dijete, molitvenik za školsku mladež, tvrdo vezano . . . . . 20.—

Crkvena pjesmarica, pjesme i molitve po kantualu za školsku mladež, tvrdo vezano . . . . . 20.—

MAJČINE PRIPOVIJESTI

IZABRANE PRIČE I PRIPOVIJESTI.

NAPISAO

RUDOLFO FRANJIN MAGJER.

Sa 4 slike.

KRIŽEVCI.
TISAK I NAKLADA KNJIŽARE GUST. NEUBERGA.

Sva prava pridržana.

Majčino pripovijedanje.

(Silvestarska pripovijest).

Napokon i to došlo . . . Novo ljeto.

Zorislava sva vesela i sretna doskakutala k svojoj majci i zaželjela joj svako dobro. Nije govorila mnogo, ali ono, što je kazala, izviralo joj iz dna srca i majka sva tronuta zagrli svoju jedinicu.

„Hvala ti, dijete, hvala . . . zaslužuješ, da te ma čim za tu lijepu čestitku obdarim".

„Samo jedno, mamice, de".

Majka se nasmiješi.

„Bi li htjela i opet koju priču?!"

„Ah, priču . . . pričaj mi što na uzdarje!"

I Zorislava onim lijepim crnim očima pune molbe upre u majku, a lijevom se maši majčine ruke. Iščekivala je željno — nasmijanih usta . . .

„Bilo je u oči novoga ljeta . . ." „Da, ljudstvo je nestrpljivo iščekivalo ponoć, kad će kucnuti s tornja dvanaest sati, a ja sam s tvojim ocem bila u ovećem društvu. Kućedomaćina pozivao nas isprva češće k sebi, ali onda poslije, nakon nesreće svoje, što ga je bila zadesila, samo na silvestrovo. Isti gospodin bio u najljepšim godinama. Imao je jedinicu kćerku, a ta je bila čudne

naravi. Dok je još bila malena, nerado je gledala drugu djecu, a kad je navršila petu godinu života, kao da je podivljala. Dođe li med djecu, a ona ti u svakoga zadirkuje i dijeli mejdane. Nije se radovala, da ostane u dvorištu ili u vrtu, već je često znala preskočiti ogradu vrta i pobjeći u susjedstvo, iz susjedstva dalje, a katkad su je roditelji tražili po cio dan. Jednoga dana nestade nestašne Ajkice. Nema je, pa nema. Tražili su je po čitavoj okolici, ali njoj ni traga. Gospodin Petradžija sa suprugom htio da svisne od boli. Razglasili su svuda i svagdje, obećavali dobru nagradu onomu, tko im Ajkicu dopremi. Tražili su je pune četiri godine. Izgubili svaku nadu, a povrh toga je gospodin Petradžija od tuge osjedio i zamrzio na djecu. A bilo je to razumljivo za onoga, koji je za njegovu veliku ljubav znao. On je ljubio nada sve svoju Ajkicu i sad, gdje ju je nenadano izgubio za uvijek, bilo mu i žao i neka zavist ga napunjala, kad je vidio u koga djece, a on sam ih nema. U tom je on tako jako ogrezao, da je počeo ostalu djecu mrziti. Mrzio ih iz sve duše, pa kad su mu znali to spočitnuti, on je ljutito uzvraćao: Izgubio sam svoju dragu Ajkicu i zato jer znam, da je za mene izgubljena, ne mogu voljeti drugu djecu, jer me sjećaju moga djeteta.

I tako nadošla lijepa zimska večer, kad smo na silvestrovo bili k njemu pozvani. Svi gosti bijahu na okupu, samo je još manjkao mjesni liječnik. Napokon i on prispije, gospodin Petradžija otvori gozbu. Veselilo se tiho i skromno. Kućedomaćina nije bio baš najveseliji, jer je gospodin liječnik, koji dosele još ne bijaše kod Petradžije, neprestano govorio, kako je presretan i kako u-

živa u svoje dvoje djece. Ostali su gosti odmah primijetili tugu gospodina Petradžije i bilo im to neugodno. Sam domaćina, da prekine njemu nepoćudni razgovor, ko preko volje prekori tobože gospodina liječnika, zašto nije došao na vrijeme.

Liječnik se malo zamisli pa reče: „Ako dozvolite, ja ću vam reći nešto, samo . . .

„Izvolite dakle bez prekidanja!“ odrješito će gospodin Petradžija.

„Ali“, — gospodin liječnik i opet prekine. „Oprostite, ja ću pripovijedati o jednom cigančetu“.

„Pa neka bude, kad već mora!“ izusti ko preko volje kućedomaćina.

Zatim liječnik počeo pripovijedati: Još dok sam bio u prijašnjem službovnom mjestu. upalo mi je u oči jedno ciganče. Druga cigančad trči, naganja se bezbrižno, a ono cigansko dijete je bilo uvjek snuždeno i tiho.

U sobi je nastao mir — velika tišina.

„Jednom se razbolio glavar čadora i poslali po mene, a ja odmah pošao onamo. Tu je bilo i ono ciganče. Kad sam pružio prvu pomoć, pođem kući. Bila je kišljiva jesen i ja se zaogrnuo u bundu i sjeo u kola. Jedva što sam dao potjerati konje, istrči ono ciganče i skoči na moja kola, te izusti grčevito: „Mo — molim-te tetjerajte brzo!“ Međutim je moj kočijaš sam od sebe tako jako potjerao konje, da nijesam imao ni kada, a nijesam ni znao, što da s djetetom uradim. Kočijaš je sve brže tjerao, a dijete me zaklinjalo, neka ga povedem u grad. Kad sam stigao kući, neopazice sam zamotao u bundu to ciganče i odnio u svoju sobu, i prvo, što mi bijaše, htio sam doznati, što je s tim djetetom. A dijete je plakalo i molilo, da ga ne pustim od sebe, jer pustim

li ga, da će joj stara ciganka još ove noći metnuti na oči pô orahove ljuske, a unutri velikoga pauka, pa da joj ispije oči. „Nemojte, ako Boga znate, već me sakrijte, pa dođe li tko po mene, nedajte me — nemojte!“ — Na taj plač dijete mi se sažalilo i ja sam odmah naslutio, da je to dijete ukradeno. Za prvu noć sakrio sam ciganče u svoju sobu, a sutradan sve sam saopćio svojoj supruzi. Nijesmo imali djece, i mi to dijete zadržasmo. Drugi dan došlo mnogo cigana k meni, da se propitaju za svoje ciganče. Kako moj sluga potvrđivaše, da je samo mene dovezao, a ja im se zagrozih, da ću ih prijaviti, ako mi budu dosađivali, odoše netragom. Doskora sam bio premješten u ovo mjesto i tu mi se rodi sinak, a ono ciganče, koje okrstismo Zlatica — —

„Zar je to djevojčica?!“ klikne cijelo društvo, a gospodin Petradžija ko izvan sebe priskoči liječniku i grčovito ga zgrabi za ruku. „Gdje je? Što? Kako? — Molim — ja — ja . . .“ tu je i zaplakao i zadrhtao, a s njim i supruga. Prizor je bio neopisiv, potresan.

Liječnik je onijemio i čudom se čudio svemu tomu. Čudio se, jer je društvo u nj znatiželjno upiralo svoje poglede i iščekivalo, što će dalje govoriti. Liječnik ispripovijedi na to, da se Zlatica razboljela, pa jer joj je pružio lijek, zadržao se malo dulje kod kuće, pa neka mu s toga gospodin kućedomaćina oprosti.

„Gdje je Zlatica? — da nije . . . Hodite, gospodine liječniče . . . Pokažite mi to dijete“.

U tren oka otišli i doskora se vratili: gospodin liječnik i kućedomaćina, koji je u naramku nosio – Ajkicu.

„Čudo — čudo je tim učinjeno. Velik je Bog!“ — završi majka pripovijest o cigančetu — Ajkici.

„Velik — jako velik i neizmjerno dobrostiv!“ klikne sva vesela Zorislava.

„Dva groba“.

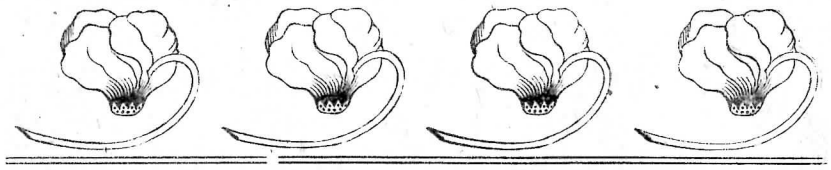

Dva groba.

Uz izvorni crtež **Rudolfa Valiča.**

Već je padao sumrak, a ljepušasta djevojka klečala na niskom humku svoje majke.

Naokolo stoje križevi i grobovi. Svuda je neki osobiti mir i mrtva tišina. Visok[illegible] spomenik, tik neznatnoga i istrošenoga križa[illegible] koči. Svojom vanjštinom na prvi već pogled[illegible]žnju svakoga. Dođeš li bliže: opaziti ćeš zlatna [illegible]sana slova, kako bljeste, sjaju . . .

Već je dobrano zatavnilo, kad se je ljepušasta Milica digla i pošla kući.

— Rado bih još ostati na grobu svoje majke i do sita se isplakati, govorila sama sobom. Na njezinom grobu osjećam, da nisam osamljena. Ali što ću? Ne valja opet zdvajati i prepustiti se plaču i suzama. To ne koristi. Valja se pobrinuti i za život, pa da mi tko ne predbacuje, da živim bez svrhe i kradem Bogu dane.

U takovim mislima koracala je tiho svojemu stanu, premišljavajući, što će i kako će uraditi. Nema doduše osim sebe za nikoga da se brine, ali ipak je odlučila dvostrukim marom raditi i sticati, pa da jednoć, kad već nije mogla za života, da se majki oduži sada poslije

smrti, pa na mjesto trošnoga križa postavi sjajni spomenik sličan susjednom grobu . . .

— Da, da; susjednom grobu — — Na ove riječi i nehotice problijedi, zadrhće. Bilo joj u taj čas, da plane od unutrašnje ljutine. Da prokune i sam grob, njegovu prošlu spomen, sve njegove. Jednom riječju: Sve što ju na njega sjeća.

Evo zašto.

Kad je Milici bila sedma godina dana života — umrije joj otac i ona ostane sama s majkom. Sirota udovica i ako joj bijaše tek preko četrdeset godina, postarala se jako, slabila dan u dan. A ostalo veliko gospodarstvo, gdje ne dostaje slaba ruka jedne žene. Ovamo opet valja se brinuti za Milicu. Treba da se naobrazuje i uzgoji prema svojemu položaju. A treba da se i uputi u kućanstvo i ručnome radu, jer i ako ima nešto imetka, tko zna, kako će to dugo potrajati. Može napokon doći i zla godina, poplava, može, što ne daj Bože, doći i vatra, pa eto. Sve je to do dobro majčica smislila i konačno se odlučila, da će cio imetak uz dvostruki broj služinčadi rukovoditi sama s Milicom, koja će se kroz to i sama uputiti u gospodarstvo.

I počela je.

Posao razdijelila, a sama nadzirala. Ustajala rano, a išla najkasnije spavati. Radila neumorno, ma uspjeha nema, pa nema. Bolilo ju, jer je kroz to pretrpila i gubila na novcu, ali zdvajala nije. Na koncu konca došla je pukim slučajem na to, što je razlog propadanju njezinoga gospodarstva. U nje je bilo jake i odlučne volje, ali malo znanja. Prepuštala je, misleći dobro, posao uviđavnosti sluga, koji su dobrotu gospodarice zlorabili.

Mjesni trgovac Mita Mihajlović, čovjek bogat ali nepoštena glasa, odavna je gledao prijekim pogledom veliko imanje gospodje Milićke. Još za života njezinoga muža ponudio se kao kupac, ali je bio odbijen.

— Dok je meni na ramenu glava i zdrave ruke, ne mogu prodati. Ja to čuvam za svoju Milicu. Biti će joj miraz ako se uda, a ako toga ne bude — imati će od čega živjeti.

Poslije smrti gospodina Milića, došao i opet trgovac Mihajlović. Došao na sâm dan ukopa. Gospođa Milićka bila u najvećoj tuzi, a on ravno nuđa, pa još za pô cijene, pa bi bio voljan preuzeti cijelo gospodarstvo.

— Ali gospodine Mihajloviću, branila se gospođa, ja gospodarstvo ni ne mislim prodati.

— Oprostite, doda trgovac, ali ja Vam samo dobro mislim. Vidjeti ćete, vi ne ćete moći uzdržati u poslu. Treba tu rada i novaca . . .

— Da, novaca. Na ovo se trzne gospođa. Njezin je doduše imetak vrijedio lijepu svotu novaca, ali je tu bilo i dosta duga. Ovamo sada umro njezin muž, za ukop treba novaca, a odakle stvoriti na brzu ruku. Sine joj zgodna namisao.

— Gospodine Mihajloviću, oprostite, ali ja imanje ne kanim prodati, ali . . . ali . . .

— Izvolite samo reći, ako što želite!

— Ali . . . ja bih Vas zamolila za jednu ljubav.

— Izvolite samo reći, ja stojim vrlo rado na usluzi.

Ovo je gospođu Milićku osopnulo. Tomu se nije nadala ni izdaleka. Jedan Mihajlović, za kojega je znala, da joj zavidi svaki komadić kruha, koji bi ju najrađe skupa sa Milicom utopio u čaši vode, pa joj pruža pomoć i stavlja na raspolaganje. Ova njegova povjerljivost

ponuka ju i ona ga zamoli, da joj posudi oveću svotu novaca, da za prvu ruku namiri dugove i trošak ukopa.

Prošlo je od toga vremena ravno godinu dana. Došla jesen, pa je trebalo sve pripraviti za jesenski posao, osobito pripraviti tlo za oranje, pa onda sijanje. Gospođa Milićka računala dugo do kasnu noć koliko vrijedi njezino imanje, koliko iznaša dug. Sravnjivala oboje, pa nikako da dovede kraj s krajem. U ovo zadnje vrijeme žetva je doduše donijela nešto viška, ali je izdatak oko služinčadi i opravaka gospodarstvenih zgrada uz redovite troškove i porez bio upravo silan. Najviše ju teretio dug trgovca Mihajlovića. Kad je na to pomislila, bilo ju pred samom sebe stid. Prošla je već godina dana, što mu duguje, a nije mu otplatila niti kamata. On pako niti ju što pita, niti opominje. Odlući zato poći k njemu, pa da mu se ispriča, neka se ne ljuti i ako je moguće, da ju svjetuje, što i kako dalje da radi, jer dalje ovako ne ide.

— E, moja draga gospodjo, sada je kasno.

— Kasno?! Za Boga . . .

— Da, kasno je; trebali ste poslušati prije godinu dana moj savjet, prodati meni imetak i sve bi bilo u redu. Ovako, kako sada stvari stoje — kasno je, velim i opet.

Gospođu Milićku oblio smrtni znoj. Nikako, da si protumači riječi i čudno držanje gospodara Mihajlovića.

Nastala neugodna šutnja, koju prekine sam trgovac.

— Vidim, gospodjo, da ste u neprilici, da me ne razumijete, počeo lukavo. No, da vidite, da Vam dobro mislim, ja predlažem slijedeće: Prodajte mi sada Vaš sav imetak, pa ćete i ako malo, a ono ipak nješto dobiti Dobiti ćete toliko, da ćete barem za život imati dosta.

— Ne, ne mogu, ne ću . . . I gospođa požuri kući; sve ispripovijedi Milici. Dva dana kasnije tužio trgovac gospođu Milićku radi duga. Pošto nije imala odakle, da namiri gotovinu novcem, a trgovac se izjavio, da čekati ne će kroz to ne će ni drugi dužnici, to je oblast raspisala javnu dražbu. Imetak gospođe Milićke se prodao, a kupio ga sam trgovac. Kako je prodajna cijena bila razmjerno dosta niska, pošto ne bijaše kupca, a duga dosta, to je gospođa Milićka dobila upravo neznatnu svotiću od par stotina kruna i postala od imućnice — sirotica sa jedinicom Milicom.

* * *

Vrijeme odmicalo. Gospodin Mihajlović zgrnu[illegible] brojeno blago. Novac premetao iz ruke u ruku, me ni da bi filir priuštio. Jednoga dana našli ga [illegible] kovome poslu mrtva. Udarila ga kap. Njegovi rođaci razgrabili poslije njegove smrti ogroman imetak, a njemu na spomen postaviše sjajan spomenik.

Neka mu to bude, a sada: svaki k sebi!

Tako i učiniše. Odoše na sve četiri strane, veseleći se u sebi, da su tako nenadano došli do sretne baštine.

A gospođa Milićka?

— Ona je dan na dan venula. Bolila ju prevara pokojnoga Mihajlovića. Nije ga proklinjala, ali je često govorila pred svoju smrt svojoj Milici:

Drago moje dijete nemoj zdvajati. Istina, mi smo nenadano osiromašili tuđom, a i dosta vlastitom krivnjom, ali svoje pošte[illegible] nismo okaljali. Ja ću još dan — dva, pa onda i sam[illegible] grob, ali ti si još mlada. Ti treba da živeš, pa da [illegible]čuvaš naše neokaljano ime. Tko tebe kamenom, a ti njega kruhom . . .

* * *

Kada je sutradan i opeta došla Milica, da pohodi grob svoje majke, sjetila se ponovno cijele prošlosti svoje majke, pa gospodara Mihajlovića. Gledajući grob Mihajlovića i nehotice problijedi, zadrhće . . .

Onda je klekla na grob svoje majke. Tu se isplakala, izjadala. Tada pristupi grobu Mihajlovića i tu pomoli za pokoj njegove duše . . .

Tako je odsele radila vazda.

HRVATI.

Priča.

Pod vedrim nebom ležao na postelji bolesnik. Tople sunčane zrake titrale i rasvjetlivahu svaki crt njegovoga lica.

A b[illegible] davno, davno . . . tamo oko god. 640. poslije Isuk[illegible] na obali uz divno Jadransko more.

— Braćo! klikne tiho bolesnik. Evo još časak koji samo i ja ću poći sa ovoga svijeta. Poći ću iz ove lijepe zemlje, u koju sam vas doveo s bratom Klukom, Lovelom, Kosenjcem, Muhlom i sekama: Tugom i Vugom iz daleke zemlje. Poći ću sa ovoga svijeta, iz ove lijepe zemlje, koju smo odabrali za našu novu domaju . . .

Sakupljeni slušali su šuteći i samo se suza za suzom spuzla svakom niz lice.

— Teško mi je jako . . .

Svi pristupe bliže.

— Teško mi je jako i boli me, jer ostavljam Vas, braćo, seke moje, u novoj, nepoznatoj domaji. Eno zabijene strijelice i lukovi skršeni leže porazbacani po cijeloj zemlji; našega neprijatelja, divljega Avara potukli smo i uništili i sada smo mi gospodari ove lijepe zemlje. Eno, gledajte: velebno more pružilo se ko zlatni da su dragulji; ovamo vrletne steru se gore, a iza njih plodna ravnica sa rijekama i potocima. Ne — nema te krasote na cijelome svijetu i sretan bih bio, da mogu i časak još koji preživjeti među vama . . . o kako sretan i pre — sre — tan — — —

Govornik ušuti.

Po sata kasnije tužila je žica na tamburi, a preko nje turobno se povlačilo gudalo:

Umr'o Hrvat, braćo naša draga,
Prvi vođ naš i najveća dika;
Umr'o Hrvat — rodjena krv naša —
Slava njemu na vijeke budi!

* * *

Seke i braća njegova i svi jednokrvnici, da mu se oduže na miloj uspomeni, pozvaše se po njegovom imenu — Hrvati.

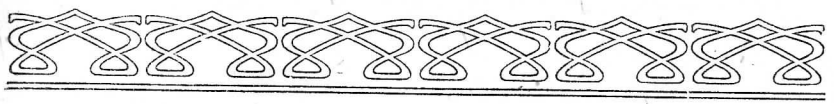

Majka je Majka . . .

U kući Đorđa Ivanovog i njegove žene Lepe bijaše blagoslov božji i svega u izobilju. Jedina im briga bijaše: kome će oni sve to ostaviti, da uživa, poslije njihove smrti, kad nemađahu djece . . . tu zlatnu jabuku, koja je dobrim roditeljima u mladosti radost, a u starosti potpora i utjeha?! A eto njegova sestra imade sedmero nejačadi, jedno drugom sve do uha, a uz to sirotinja uboga . . . ni kruha za sve dosta.

— Pa de, ženo draga, da zamolimo i primimo najmlađega Ilju od moje seje pod svoje.

— Samo, ako će privoliti.

— A zašto ne bi?

— E, dragi moj mužu; znaš kako je: majka je majka . . .

Istina, oni su siromašni i imaju mnogo djece, ali ono roditeljsko srce . . . Ona požrtvovna roditeljska ljubav sve će učiniti za svoju djecu . . . sve će žrtvovati. A osobito majčino srce! Ah, to bi i život dalo za svoju krv — svoje dijete. U ostalom: pokušajmo . . . posjetimo ih i razložimo im naš naum. Ja sa svoje strane ne marim i nisam protiva. Dapače, kad mi dragi Bog nije dao da uživam u svojoj djeci, rado i od svega srca ću zavoljeti diiete sestre tvoje, koje i onako, ako već ne cijelo, a ono — je pol naša rođena krv, naša rodbina. A ta nam je uvijek bliža od drugih ljudi.

* * *

I tako suglasno pođe Đorđe i Lepa do kuće svojih rođaka, do kuće Pero Peroševa.

— Hvaljen Bog.

— Navijeke bio i milost Njegova bila nam uvijek u pomoći.

— Eto smo došli, dragi Pera, započeo Đorđe, ko glava u kući. Došli smo, da nam učiniš ono, što si od srca toliko želimo, a što nam providnost božija nije dosudila. Došli smo, da nam dadeš pod svoje tvojega jednogodišnjeg Ilju . . .

Paziti ćemo ga ko pravi otac i majka, milovati ćemo ga i dragati . . . ljubiti i učiti svemu dobru, da jednoć postane valjano i dobro momče, čestiti građanin . . . Pa kada mi zaklopimo oči, eto sve naše — neka bude njegovo. Sve ćemo mi za njega — — —

Teško je bilo ganuće i čas rastajanja. Suznih očiju stajali su svi nijemi i bez riječi. Uočivši roditelji svoj položaj, svoje siromaštvo, a ovamo opet vruću želju rođaka, pa napokon lijepu budućnost Iljinu — privolješe.

* * *

Vrijeme je prolazilo i godišnji Ilja narasao već nešto više, pa kada Đorđa i Lepa slavili njegov drugi rođendan — pozvali i pravoga oca Peru i majku Smirnu.

— O koliko si nam dijete, kako si lijepo izrasao . . .

— O Bog te blagoslovio i mati božja . . . slušaj samo uvijek tvog dadu i maju . . .

— De, da te poljubimo, mali Ilja . . .

— De, zlato maleno . . .

I slični usklici čuđenja, iskreni i topli usklici, miješali se uzduhom sobe, uz toplo ganuće.

A mali Ilja sve gleda, kako to danas svi oko njega, pa kako su gosti ovi mili i prijazni. Od prvoga časa on ih zavolio i dok se na peru smješkan, veselo doskakuće do Smirne.

Stao pred nju, a ona se jedva suzdržaje . . . ono materinsko srce zatajivalo onu tinjajuću ljubav i čovjek bi rekao na prvi pogled: jest, ta gošća je u istinu samo rođakinja i ništa više.

A Ilja sve oko nje, pa kad ona sjela, on onako tepajući milo je pogleda.

— De, ja — b' si — sio te — teb' na kri — krilo . . .

U sobi nastala mila šutnja. Smirna podiže drhtajućim rukama maloga Ilju i posadi na svoje krilo.

A mali Ilja sjećao se sada tako voljko, da je pljesnuo ručicama i kliknuo:

— Ju! — Ju! Ka — kako je tu mekano . . . me — meklje već kod moje maje!

— Zlato, drago moje dijete . . . ne mogu . . . ne mogu više, dragi brate Đorđe . . . i Smirna prosuzi radosnice suze. Gdje hranim šestero, hraniti ću i tebe . . .

Zlato moje, dragi moj Ilja, ja sam tvoja majka, a ne Lepa, zato i jest na mome krilu meklje.

I dok su svi priznali istinitost njezinih riječi, prizna to i Đorđe i Lepa, koji se odsele ponovno pokoriše sudbini, povrativši Ilju njegovim roditeljima.

— Jest, jest: majka je majka . . .

VJETAR.

Bilo to onda, kada se mislilo, da su svi ljudi mekana i milokrvna srca. Nije tada bilo poplave, niti je padao ikada dažd, već tihi i lijepi dani izmjenivali se dan na dan, sunce je zlatilo, a lagani — onaj ljupki vjetrić hladio je znojne grudi, i šaputao neku milu i nada sve ugodnu pjesmu . . .

Jednoga dana — a bilo već predvečerje — šuškao vjetrić i nosio na kriocu svojemu prve niti tamne noći, povlačio za sobom na plaveti obzorja prve zvijezdice, a onda opet porazmještavao anđele čuvare i pokazivao im gdje stanuju dobra dječica. Najkasnije donio je na zemlju anđela sna, koji stao razastirati svoju bajnu moć i ljudi stadoše zatvarati vjeđe i — snivati.

I mnogo još toga vjetrić je radio . . . neumorno radio.

Moglo je biti oko deset sati noći. Kako je bio zadnji listopatski dan, zamračilo se jako. Gusta i crna noć prostirala se, a vjetrić baš ulazio u neko selo. Kućarice male s naherenim krovovima stršile čudno u onu tamu, iz kojih je sukljao blijedoliki dim, a gdje-gdje iza nahukanoga okanca bliještila slaba uljenica i titrala.

Vjetrić posjedne na vanjsku daščicu prozornoga okna. Sjeo je s nakanom, da se malo odmori.

U istoj pako kući ležala na krevetu bolesnica, a kraj nje sjedila slabašna djevojčica. Starica je drhtala od zime, a malena djevojčica sveđ grijala svojom ručicom ruku majke i hukala svojim malenim usnicama, sa-

mo da ugrije — ma i malo samo — put bolesnice. I ona je bila blijeda i slabušna, a u cijeloj sobi veliko siromaštvo i neka mrtva . . . grobna tišina.

Vjetrić se skutrio. Zazeblo ga u srcu.

— Poći ću odavle. Vidim . . . oh, vidim sasma dobro, da tu stanuje bijeda, pa kad već ne mogu da im pomognem, udaljit ću se i pozvati anđela sna, neka ih on okrijepi lijepim i mekanim snom. Oh, poći ću odmah . . .

I vjetrić otpirne — —

Jedva je prošao nekoliko kuća, a u to ga prene iz jedne kućarice buka, psovka, žamor . . .

— Što ti . . . što mi ti možeš — ha?! . . . Zar ti misliš ako si moj otac, da ću ja biti tvoj rob — ha?! . . . Napolje zato — na—po—lje . . . i vlastiti sin stao tjerati oca svojega.

Vjetrić se skamenio od užasa. Trnci — ledeni i smrtni trnci prostrujiše ga i on se razljutio nad tom crnom nezahvalnosti i nepravdom svijeta.

Zar dijete, da ne poštiva roditelje?! . . . Ne, ne; . . . to ne može biti.

Još istoga dana vjetrić je sav razgnevljen i pun bijesa stao žviždati, drmati i tresti tom potleušicom. Od njegove vike tresli se balvani, padala trska sa krova — a nekadašnji vjetrić — sada je postao snažan i jaki vjetar, koji je nadvukao nad tu griješnu kuću silne oblačine, dažo, gromove — buru i razorio ju do temelja — — —

I dan danas — kada gdje opazi kakovo nedjelo — plane i bijesno lama, što dostiže, ne obaziruć se na nikoga. I tako radi jednoga nitkova trpi mnogo ljudi.

Vjetar je od to doba tvrda i nesmiljena srca.

MITRE.

Uz sliku Vladimira Becića.

Natukao šešir na glavu, ruke turio u džepove, pa odšetao na ulicu.

— Mitre . . . Mitre . . .

— Što je, de?!

— Hajdemo se igrati!

— Nemam „knorbli“.

— Idi pa si kupi.

— Nemam novaca.

— E kad je tako, onda s Bogom.

Mitre se smrkne. Bilo mu krivo, da nema, pa odlučio kako bilo da bilo, on će si pribaviti špekula. — Ako nema on, ima drugi. Lako zato. Treba samo odvažnosti.

Ha, sad se sjetio. Prišapnuv drugu, da ga pričeka, on sâm skrenuo u drugu ulicu do kućice maloga Jose.

— Joso . . . hodi brže napolje.

Nema odgovora.

Mitre zavikne i opet, a iza prozora se nalukne maleni dječarac sa još manjom sestricom.

— Hodi napolje, pa donesi tvoje „knorblice“.

— E . . . ne mogu . . . ne smijem.

— Šta . . . kako ne smiješ . . . tko ti brani . . . Samo ti dođi, pa ćemo se poigrati. Imam ja svakakovih i

„Mitre“.

bijelih. što dva vrijede, pa staklenki, što vrijede tri i druge. Samo dođi pa ponesi svoje.

Josa se skanjivao. Jutros rano otišla mu majka na posao i strogo zapovijedila, da mora paziti na svoju sestricu. Napolje ne smije ni za živu glavu. Majka mu iznimno dozvolila, da smije uzeti svoju veliku staklenku, koju mu djeda kupio na vašaru, i njome sigrati po sobi.

— Ali samo po sobi. Da mi se nijesi usudio izaći na ulicu. Pogotovo ne, ako dođe nevaljanac Mitre. Taj bi te mogao oteti, pa ne bi imao ništa

— Ne ću majčice, ne ću; poslušati ću tvoju zapovijed.

Jedva, što je otišla majka, evo našega Mitre.

— Pa de, hoćeš li već jednom. Dođi samo malo, ne će to nitko ni znati.

Joso je do ovoga časa odlučio ne izlaziti. Ali sada, gdje ga zove samo na čas, za što ne će u ostalom nitko ni znati, odluči drugačije. Pa napokon, pomisli u sebi, nije to ništa zloga.

— Ali. šta; ne će svijet propasti, ako izađem malo na ulicu, pa se par puta poigram „knorblicama“. Možda mi se sreća nasmije, pa „opuljim“ *) Mitru.

I izađe.

— Tako, brate; tako. A gdje ti je velika tvoja šarena staklenka? De nju najprije postavi, da ju „ciljam“. Ako pogodim moja je iza petoga gadjanja. Ne pogodim li — dati ću ti deset drugih.

— Deset?!

*) Kad jedno dijete dobije u igri od druga sve njegove špekulje (knorblice), onda kažu, da ga je „opuljio“.

— Hoću. Samo postavi.

Josa se polakomi za dobitkom. Segne u džep i postavi staklenku. A Mitre samo što se zlorado nasmiješi, zapovijedi Josi, neka se odstrani, jer da će na deset koraka odmeriti „metu“. Desnu ruku turi u svoj prazan džep, čineći kao, da će izvaditi svoje „knorblice“.

— Ha, sad ću ja . . . evo gledaj — — —

Joso u vrisak. Dok je on stajao, dotle Mitre poskoči s noge na nogu sagne i brzo zgrabi staklenku, pa bjež s njome, što ga noge nose . . .

Uz neposlušnoga, a lakomoga Josu taj je Mitre pravi hajduk. A vjerujte, doći će jednoć i njemu crni petak.

Jer: svaka sila za vremena.

❀ ❀ ❀

U gjulistanu.

Još je bilo nekoliko krasnih jesenskih ruža, i žutih i crvenih i bijelih. Jedna osobito lijepa pala je na prvi pogled svakomu u oči i sviđala se sa svoje ljepote. I druge su bile lijepe, samo nešto manje rascvjetane — još na pô pupoljci. A kako je ono lišće bilo više žute i crvene boje no zelene od nevremena i mnogih kiša, to su ruže na tom busu gubile mnogo od svoje ljepote, dočim se baš ona crvena izrazita boja one rascvjetane ruže osobito isticala.

„Šta vi, susjede moje . . . vidi se, da ćete naskoro prvim vjetrom otpuhnuti s ovoga svijeta zajedno s va-

šim nakaznim lišćem. Ta bit će to i bolje. I onako nijeste svojom rugobom na diku našem rodu, koji je - kraljica cvijeća . . . Hi — hi — hi — . . . Vi baš ni najmanje ne spadate u taj rod, ma da ste mi rođene seje. Ne spadate nikako . . . pa eto".

Ostale ruže ni da bi pisnule.

„Samo se sakrivajte", nastavi ona crvena dalje. „Šćućurite se, jer će se inače poplašiti od vas i vrapci na krovu". Hi — hi — hi — . . . i ona se stane pakosno i nelijepo smijati.

U to dune vjetar . . . jak jesenski vjetar. Rascvijetana crvena ruža zadrhće od zime, a kako je vjetar sve jače i jače vitlao, to joj je naskoro raznio sve latice po blatnom kalu. Ostala je samo gola badrljica na busu, dočim je nekadanja crvena ruža izdisala sva raskidana, s'rvana . . .

A druge ruže? — Oni na pô pupoljci?!

Te su se poslije vihora rascvale i uživale do kasno tamo u jesen. Svagdanji njihov razgovor bile su posljednje njihove riječi one nesretne ruže: Kako je jadna umrla, a samo s umišljene ljepote . . . kako jadno!

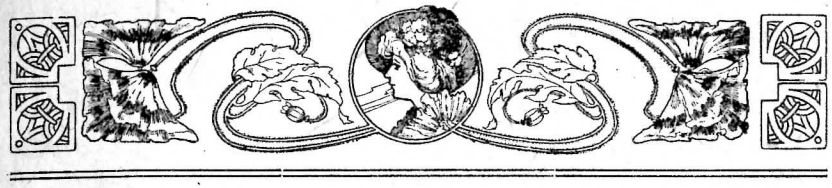

Kraljica cvijeća.

Onda — dok još ne bijaše rumenih ruža ko oganj živi, ne, ne — rumenih ruža ko crvena topla krvca, koja svojim mekim i punim mirisom raznježuje grudi, živjela je u zabitnom nekom seocu majka sa jedinicom kćerkom. Mala Ružica (tako se zvala kćerka) jedva je isčekivala svog dobrog taticu, koji se imao vratiti iz dalekog svijeta. Znala je ona dobro, da se on ne će vratiti praznih ruku i bez lijepog dara za nju.

Nadošao i željkovani dan: Ružičin se otac povratio zdrav i bogat. Izgrliv se sa svojom ženom, pohiti u odaju kćerke jedinice i uskliknuo ko izvan sebe: — Kćeri dušice . . . sve moje na tom svijetu! Pri tom je stane grliti i ljubiti, a lijepo mu se rumeno lice orosilo suzama radosti i tronuća. Odmah je stao vaditi iz putnih kovčega brojne darove: grimiz, zlato i dragocjeno kamenje. Sve štogod je vidio u svijetu najljepšega i najskupocjenijega, to je on za nju kupio i evo sada pred njom redao i rasprostirao

Jedinica je na ovo uzvratila zahvalom tople djetinje ljubavi i uzdahnula . . . uzdahnula tiho, duboko . . .

— Ah . . . ipak bi radje bila kraljica cvijeća.

— Što?! — ljutito će otac. — Što!? — Crna nezahvalnosti! Ne bilo te, ne bilo, i ne zvala se više moja kćerka jedinica.

. . . I dok je on stao sve jače i jače bjesniti i ružiti je, dotle je kćerke nestalo nestalo je, i oni je nijesu mogli više naći. Uzalud suze i uzdisaji; Ružice je nestalo, a da se nikad više ne povrati.

Majka je spočitavala ocu: Zašto si je onako nesmiljeno saletio psovkom i pogrdama? Zašto?! Ti si krivac, da sada oboje trpimo, ti si krivac, da smo je izgubili na vijeke —

U onom trenu, kada je otac prokleo nevino svoje dijete, našla se ružica u dalekom nekom cvijetnjaku. Tama noći širila se svuda i grobna vladaše naokolo tišina. Ona zaplače. Ćutila se odjednom osamljena, izgubljena. Bi joj i žao, što je ucvilila roditelje, ali: . . . i odjednoć pomoli se mjesec na nebu tamnom i stane sve jače, sve više i više sipati svoje blijedo-zlaćene trake, kô da su same zlaćene niti. Cijeli kraj oživi — sve samo cvijeće, preraznoliko cvijeće . . . U to se još svijetlost, i plave i crvene, i ljubičaste i zelene boje, razgori na istoku jače, a cvijetci zamirišu, nježno, mekano i toplo . . . Sve je odisavalo nježnošću, milinom, čarobnim sjajem i jedinica je samo gledala, gledala i . . . uživala.

— Ah — kraljica cvijeća . . . nečujno uzdahne, svjetlost se razgori jače, vila sva u bjelini stane izlaziti iz divnoga cvijetka i pristupi djevojčici, a ova se pretvori u krasno crveni cvijetak . . . Još časak i cijeli taj cvijetnjak oživi, a tada se digne visoko, visoko i tanano plavetno velo razastre se preko njega, te ga nestane u onim lijepim plavim visinama —

Čuvši braća kraljevići, što se dogodilo podaniku oca njihovoga, odluči stariji ići u svijet, da je traži. Učiniti htjeo je on to s dva razloga. Prvo, što je djevojku poznavao i što mu se milila, a drugo, što je on svedj želio saznati, zašto je baš ona uzdisala za — kraljicom cvijeća. I on se dade na put. Lutao je godine i godine, raspitkivao ovoga i onoga, ali saznati nije mogao ništa. Već se stao i žalostiti, te naumi da se vrati, kad začuje kao nekakvo žuborenje i potajni šum: Naći ćeš je, ako se samo ne budeš dao zavarati blistavim sjajem . . . Jedva što je dočuo zadnju riječ opazi, da je zakročio u krasni, čarobni cvjetnjak. Pa kakav je to samo bio cvjetnjak! Odasvud kruže ga jablani, a svaki nosi na vršku svjetlucavi alem-kâm, koji baca unaokolo i crveno i plavo, i ljubičasto i zeleno svjetlo, a kora drveća kô da je samim biserjem i zlatnim pločama ukrašena. Sve titra, sve sjaji, a miris — onaj zamamljivi miris opaja, očarava . . . Kraljeviću zaiskre oči. Kanda je zaboravio, pošto je došao, te i ne pregleda cvijeće, već se uputi ravno onam najvećem dragulju, maši se sablje da ga otepe — al: nestane svega pa i njegove sablje, te mu ne preosta ino već da se vrati kući svojoj.

Došavši kući nije znao o ni čem pripovijedati, već samo to: da je vidio mnogo, veoma mnogo, doživio štošta — ali što je vidio i što je doživio nije se mogao više sjetiti. Zaboravio je . . . A mladji njegov brat izgarao od znatiželje i dan na dan sanjao, kako ga u snu poziva ona — kraljica cvijeća i moli, da je izbavi, da je spasi . . .

Kralj, kraljica i stariji brat stali ga odgovarati, da se okani tih misli, da je to sve sama tlapnja, puko maštanje . . . Ali čim su ga oni više odgovarali, tim je njegova želja bivala jača, a volja odlučnija. Videći otac, da nikako ne može sina odgovoriti, razljuti se jako i smrsne

gnjevno: Ne bilo te, ideš ti — nijesi mi više sinak . . . U tili čas nestade mladog kraljevića — za uvijeke . . .

I dan danas nalazi se taj cvjetnjak u onim visinama zastrt tananim velom — modrinom plavetnoga neba. Veliko je carstvo, gdje vlada vječna ljubav okružena samim cvijećem i kristalnim draguljima.

— A znate kô su vladari?! . . .

— Onaj mladji brat kraljević je vladar, a njegova žena, ona nestala djevojčica kraljevog podanika: kraljica je cvijeća.

— A ono cvijeće: crveno kô krv ili kô oganj živi, što ga mi nazivamo ružice, ruže?! . . . To su suze.

Kada je nestalo kraljevića na zemlji — u istom onom času našao se on u onom cvjetnjaku. Onaj sjaj dragulja, pa miris cvijeća sasma ga omamio i obeznanio. I njemu je zapelo oko za blistavim sjajem, ali je njegova čvrsta odluka, da nadje Ružu, za kojom mu srce čeznulo, nadjačala pustu obmamu. Stao se pomno ogledavati i čim je spazio ono preraznoliko cvijeće, odmah pomisli na onu djevojčicu. Sjetivši se njenih roditelja, koji su tugovali i tugovali, dok najposlije nijesu od žalosti i umrli — budne i njemu žao i on se snuždi i spusti do lijepoga vitkoga cvijetka. Ovome se dalo na žao, što ovaj mladac plače i osjetivši dodir njegove ruke: nekom nevidljivom moći strese se i iz malenoga cvijetka izvije se krasna, divotna ruža. — Kraljica cvijeća! — klikne kraljević i zastravljen segne rukom, da je se dohvati, al u to očuti ne cvijet — već ruku lijepe djevojčice, koja mu bude drugarica života...

Čuvši ona sudbinu svojih roditelja, zaplače u zagrljaju kraljevića i zamoli ga, da se ne povrati dolje na zemlju, već da ostane tu, u tom cvjetnjaku, koji je jedini kadar ublažiti joj boli.

— Da, ostanimo! usklikne kraljević.

U taj čas oboje zaboravi na svoje boli i započe novi život u novome carstvu, gdje bijahu oni prvi, jedini i pravi vladari: vječne ljubavi i neizmjerne pravde . . .

A one suze, koje je Ružica proplakala prije toga, radi svojega umrloga oca i majke — pa i od tronuća, što ju kraljević priveo k novomu životu: padale su i kapale iz visina na zemlju . . . Kudagod su pale niknuše cvjetci; niknuli su crveni, rumeni i rujni, koje moj mili hrvatski narod nazivà: ružice, ruže — *kraljice cvijeća* . . .

U zlatnom kraljevstvu.

I drvlje i kuće i kamenčci pred kućom nasipani i sve . . . ah, sve . . .

Sve to bijaše od samoga suhoga zlata.

I dogodi se, da je sam kralj toga kraljevstva kaznio s neposlušnosti najmlađega sina na taj način, da je sazidao kamenitu kulu tik zlatne i njega unutra zatvorio. Zatvorio ga, odbacio. Nije ga više priznavao svojim sinom.

To se kraljevića kosne. Ona hlepnja za slavom i časti, za gospodarenjem nad drugima stala mu izjedati dušu i on zakuka . . . zaplače jadno. Tako je plakao, da se zidovi s kula raspucaše i njegove suze potekoše rijekom . . . A ta je rijeka bjesnila . . . derala. Udarala je srdita o zlatne dvorove . . . udarala ustrajno i runila sitni zlatni prašak i nosila ga pohlepno . . .

A plač kraljevića utihnuo na čas, al kad se sjeti, da ne će nikada biti kralj, kad se sjeti izgubljene časti i sjaja: zaškripi s ljutine zubima i zarida bijesan i pun gnjeva.

U takovim časovima uzbiba se jače i zrak i drveće, ustalasa se i more i rijeke i potoci i jezera i sve — sve...

Mi kažemo, da je bura, a to onaj nesretni kraljević vitla i bijesni iz osvete — u zlatnome kraljevstvu.

JAGODA.

Kad je tko u selu htio da kaže, kako je tko jako, jako lijep i umiljat, onda bi rekao: da je lijep ko Jagoda. Svi su onda pomišljali na osam-godišnju djevojčicu, kćerku dobroćudnoga Miheljića. A i jest bilo to lijepo i milo djevojče, ma ko janješce sviloruno. Oni crveni obraščići kudrava crna kosa i one velike žive ko kukinje tamno plave oči — sve je to bilo tako u skladu sa cijelom pojavom malene jagodice.

„Tatice, tatice moj! kad bi ga zvala, zvonjelo je tako ljupko, ko da je srebreno malo zvonce.

Jednoć je pošla u šumicu uskim puteljkom preko polja, pa je pjevala ko malena ptičica. Obijesno je čas trčala, čas išla polagano, odmjereno, a onda i opet stala i ogledavala se i smiješila se plavom nebu.

Vidjelo je to sunce i slalo se i ono smiješiti, sipati jače svoje zlatne trake i Jagodici govoriti: „Curice, curice . . . kako ti je ime — a?“

„Jagoda sam ja mamina i tatina, a ljudi me zovu i Miheljić. Idem već u školu. Znadem čitati i pjevati, a volim jako zelenu šumicu, tamo je sve lijepo i za to krećem onamo!“

Jagoda sad stane i sjedne na ledinu, a sunčani traci stali se preplitati po crnoj njezinoj kosi i stali je kudrati

svojom toplinom. U tren oka i ona je imala kovrčastu kosu na glavi kao maleni anđeli na nebu. A kako su traci oblijetali oko njezina lica i dragali joj oči, malena Jagodica i nehotice spustila se cijelim tijelom na sočnu ledinu i stala motriti tu igru zlaćanih traka. Onda doletio i lahor-vjetrić i stao zajedno s tracima vitlati oko jagodice. Čas — dva i eto dolijetale ptičice — i slavuj i crvendač i ševa i lastavica. Jedna joj sjedne na jednu ruku, a druga na drugu, i tako svaka kud koja, a slavuj tiho zalepršа i stane nad njezinim malenim srdašcem bigljisati dugu, veličanstvenu pjesmu. Čitava okolina oživjela odjednoć: pospana ljubičica stala sramežljivo podizavati svoje mirisavo lice, crvena divlja ruža stala od milinja pupiti i samo da procvate, a nad uzglavljem Jagodice stao se rascvjetavati veliki bijeli cvijetak s pet latica, te ga ljudi i dandanas zovu jagodov cvijet a njegov plod — jagodice.

Bila bi naša Jagoda dugo još tako u prirodi ostala i spavala, da je nije sam njezin tata stao tražiti. Gdje si jagodice —Ja—go—do? dozivao je sav zabrinut njezin otac.

Čule su to ptičice, a i sunce zamijetilo, pa i lahor-vjetrić stao nešto došaptavati Jagodici i ostaloj družini. Kao po govoru svi su ju još jednom poljubili u oči i u lice ko krv crveno i mlijeko bijelo; ptičice na pozdrav zalomiše krilima i zacvrkutnu glasno; cvijeci zamirišu jače; zrake sunčane zagriju toplije; vjetrić zašuti, a Jagodica se probudi.

Kako se otac njezin začudio, kad ju je našao u šumi, kako spava kao pravi anđelak. Nije onda ni čudo, da je od onoga velikog cvijeta, što se rascvjetao pod uzglavljem Jagode dozrio tako krasnim plodom — jagodom, slatkom jagodicom.

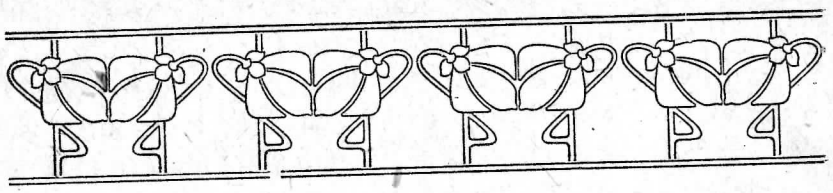

DESETAK.

U škrabici crkvenoj zazveči, a onda tek što je utihno zveket, podiše se šapat.

— Hvala Bogu, sada sam smiren, spokojan . . . — govorio nikleni desetak. A koliko sam toga u ovo nekoliko dana proživio . . . koliko mnogo. Jedva sam izašao svijetao i sjajan iz kremničke kovaone novca — našao sam se dan kasnije u mirišljivoj i velikoj kožnatoj novčarki. Kada sam ostalim novcem pao na stô, opazim, da sam u društvu kartaša. Zadušljiv i nesnosan zadah gostione i dima neugodno me se dojmio. Još više sam se rastužio, kako ti ljudi okrutna i hladna srca istresaju banbadava svoj novac i sipaju ga u tutanj ko pljevu. Tu se gubi, dobija. Jedan odilazi veseo kući drugi nujan, dok mu obitelj stradava od gladi . . . Užasno . . . strašno.

— Užasno . . . strašno — opetuje sav novac u škrabici.

— Drugoga dana zveketao sam u ladici trgovca, koji je večeri dobio me kao prid onoga bogataša. Kad me je metao u ladicu, čuo sam, kako pripovijeda trgovac svojoj ženi: Znaš, bankir je izgubio sav svoj novac, a toga desetaka dobio sam baš ja . . . Siroma, danas plače kao dijete . . . postao je bogac . . . Sve je prokartao . . . sve.

— Užasno . . . strašno — odmnije šapat slušatelja.

U ladici nisam bio ni pô sata, kad eto ti u dućan sirota neka starica. Bijeda i nevolja izbijala iz čitavoga tijela.

— Dajte mi lijeka za moje dijete . . . za moga Zvonka. Znate: razhladio se . . . bole ga prsa . . . baca krv . . . Kupit bih zato rada onoga finoga ruskoga čaja . . . jedan zamotak . . . barem će mu biti za više dana.

— Evo — i trgovac pruži. Stoji 90 filira . . .

— Devedeset filira?! . . . I starica zalomi rukama. Dajte, gospodaru barem malo popustite u cijeni . . . molim . . . sirota sam — —

— Ajd, ajd, plati pa nosi — —

Sirota plati krunu, a trgovac joj pruži mene kao višak . . .

Desetak ušuti, a svi ostali pokuniše se. Smilila im se sirota.

— Strašno . . . užasno . . . sirota . . .

— Onda . . . onda, nastavljaše desetak, nastadoše za me dani tuge . . . velike žalosti. Sirota me čuvaše kao svoj jedini novac i plakaše dan na dan, a jedincu ni bolje, ni gorje. U trzaju bolova venulo joj dijete od dana u dan. Pomoći odnikale, a u kući ništa, do mene — desetaka. A ljudi okrutna i tvrda srca.

— Strašno . . . užasno . . .

— Onda . . . — i desetak šaptaše sve tiše i tiše — onda se sirota obukla u svečano odijelo, ostavila Zvonka na postelji i otišla u crkvu . . . Tu je molila

vruće . . . dugo . . . dugo. I onda izustila tiho i drhtavim glasom:

— Evo . . . — pustila me u škrabicu. Evo i pomozi . . . smiluj mi se, veliki Bože — —

Desetak zašuti, a u crkvi zavlada i opeta tišina . . . ona svečana i mila tišina —

Pô sata kasnije oglasi se maleno zvonce sa tornja i zacincilika tužno.

— Umro Zvonko . . .

— Zvonko!?

— Strašno . . . užasno . . .

Škrabica se potrese i sav novac zazveči muklo . . . jako . . . žalostivo . . .

Desetak sâm uz to proplakao od ganuća.

Mjesečevo svjetlo.

Znate li onu priču o Ivici i Marici?

Bila je gusta i crna noć . . . crna, crna. Nigdje ni traga kakovu svjetlu. A u to je i vihor stao lamati granje, a Ivica i Marica stajali su sred šume. Bojazan velika i strah napunjavao im mlada srdašca i oni zaplaču gorko . . . jako.

A bila je noć . . . crna i gusta noć. Nikoga nema, tko bi ih izveo iz te strahote — — —

Daleko iza tmastih oblačina, daleko, daleko, šetao se blijedi mjesec i obilazio od zvijezda do zvijezda. Do onda ga nije još ljudsko oko opazilo, jer bijaše mračan, taman. A dolje na zemlji plakala su zalutala dječica sve jače, a plač njihov prodirao je visoko nad vite jele i visoke omorike kroz oblake. Mjesec je stao prisluškivati i razabrao njihovu želju. Bilo mu je žao djece. Još više mu je bilo žao, kad je čuo od zvijezda, da je na zemlji po danu ljepo vidno, dočim po noći da je gusti mrak, koji sve zastire. Ljudi doduše imadu svjetla i za noć, ali jedan se za drugoga ne brine i ne svijetli, a još manje, da tko svjetlom razsvjetljuje šumu, pa još po noći.

I čim je dulje mjesec prisluškivao, budne mu još više žao, i korake upravi suncu.

Sjajna sunčana ploča lijepo ga primi, a mjesec probesjedi ovako: „Sunce, sjajno sunce! Dolazim i molim milost. Ti svijetliš cijelome svijetu po danu, ogrijevaš i bogataša i siromaha, a kad pane noć, ti cijeli svijet zapuštavaš, ne brineš se za nj.“

„Ja se preko dana tako umorim, da mi je nemoguće još i po noći svijetliti“, odvrati sunce.

„Pa evo pomoći ću ti ja. Daj mi nešto svjetla i cijelome svijetu bit će pomoženo“, opet će mjesec.

Sunce se zamisli.

„Pa evo, neka ti bude. Uzmi koliko možeš!“

Mjesec sav veseo uprti na se, što je više mogao i pođe do oblaka i proviri malo na zemlju i zasvijetli ponajprije nad onom šumicom do Ivice i Marice.

Svoje blijedolike trake sipao je na pregršti i djeca su izašla sretno i pošla u svoj dom, a dobroćudni mjesec od toga vremena i dan danas svijetli po noći. Pomaže suncu.

Dedina kapica.

Dok je još moj deda bio dječarac od kojih sedam do osam godina, nosio je na glavi lijepu crvenu — ama crvenu kô krv — bosansku kapicu. Onako debeljušast trčkao je selom i u sav glas fićukao od radosti.

„Ded pogledaj ti našeg Jevru, kako se on to ponovio. Ponovio i narozao (nakitio) glavicu, kô da je paša. Baš dečko od oka!“

Tako bi govorili seljani. A naš vam Jevro, poslije moj deda, rastao kô kvas u koritu od dragosti i ponosa. Dopalo mu se to, pa ni makac iz kuće bez svoje — kapice. Znao ići s njome i spavati, a — Bože mi prosti — kad bi pošao u crkvu, tako mu bijaše draga, da je znao čak zaboraviti i skinuti s glave.

Jednoga dana prohtjelo se Jevri ranih jagoda iz bašče strika Marete. I naš Jevro dao se na tatski posao. Kad malo zamračilo, a on se polako . . . polako sve na prstima odšuljao iza lijeska pa ravno u jagode i nabrao punu svoju kapicu Kapa puna i milota ih gledati. Bio bi on još dugo pogledavao, kako su lijepe, da ga nije sam strika Mareta zgrabio za šiju.

„Ovamo kapu! Dat ću ja tebi! A sad hajde, pa se nosi kući!“

„Ali kapa — draga strika Mareta – molim ponizno — ali —“

„Šuti, derane! Sad je kapa moja, a ti se nosi kući“.

Tako je i bilo. Jevro ostao bez kape. Vrijeme je doduše letjelo i odmicalo u nepovrat, a njemu bijaše sveđ žao i tugovao za svojom nikad nezaboravljenom kapicom. Više puta je pomišljavao, kako bi bilo, da pođe i da je zatraži, da će se popraviti i da ne će više dirati u tuđe jagode. Ali strika Mareta ne će ni da čuje.

„Ne, sinko, to ne može biti – ne može, pa jok, braco. Eto tako ti je to“.

A on se pokunji, pa ode kući.

Ali od to doba nema Jevro mira ni po danu, a ni u snu. Uvijek mu je kapa u pameti, a po noći sanja, kako na hiljade crvenih — baš kô njegova padaju s neba. Sva polja i livade pune su kapa, pa kad on htio jednu da zgrabi i stavi na glavu, a one se nasmiju glasno i nestane ih netragom. Na to se probudio. Onda mu je bilo pri duši da zaplače. Stao je već smišljati. kako da se osveti strika Mareti, što mu ne dade kape. I zbilja. Jevre otide u njegovu bašću i nakida ponovno puno jagoda. Strika Mareta to opazio i ni pet ni šest, već otišao šutke u sobu, izvadio iz ormara Jevrinu crvenu kapicu, pribio ju na veliku motku, a ovu zatakao usred bašće. Kako je kapa gledala baš na ulicu, saznalo je cijelo selo, što i kako je.

A i dandanas, ma da je već prošlo mnogo od toga vremena mnogo i mnogo godina, visi ta ista kapica na visokoj motki. Nije doduše više crvena, već žuta i crnkasta, jer ju je nevrijeme izjelo, snijeg pa kiša dobro

isprala, a vjetar dobrano provjetrio, ali ona je i nikoja druga. I naš Jevro, kojega sada zovemo „deda“, kolikogod se isprva ljutio i stidio svoga nedjela, pa te velike sramote, danas se dobroćudno smiješi i priča, kako ga je ta zgoda opametila i na pravi put svela.

Svi ga štuju i ljube, samo ga ne zovu Jevro, već Kapica Jagodić.

Zašt baš tako!? Ta znat ćete i sami pogoditi.

DUKATI.

Sunce zapadalo. Vršci bregova žarili se od zadnjih zraka sunca, koje su titrale . . . Titrale i sipale crveno zlato samo u nedoglednu dalj, gdje je nebo — ono inače lijepo plavetno nebo gubilo se u tamno-sivu i sve zagasitiju i tmastiju boju.

Pa kad zaiskri plamsaj zviježđa, zvijezda i zvjezdica na nebu — malomu se Zlatomiru pričini, da iza onih plavetnih gora sunce ne zapada, već izlazi, izlazi krasno, izlazi sve jače i jače i onaj veliki vatreni krug biva sve veći i veći; topliji, topliji, topliji . . . I tek što je stalo pomaljati se sunce, zatrubi veliki bajni rog: tru — tru — u — û . . . Tako tri puta.

Čim su ovi zvuci odjeknuli, doletio anđeo cvijeća i stao sipati kô sitnu, jako sitnu kišicu iz sjajne posude, obilazeći svaku travku, svaki cvijet poškropio je tom vodicom, koja se prelijevala u sto šara, ko da je samo drago alem-kamenje. Zlatomir je mislio zaista, da su to pravi pravcati dijamanti i već htjede ručicama da pokupi i natrpa svoje džepove, kad osjeti, da je to rosa, kojom anđeo cvijeća škropi, sve biline i njihove cvijetke. — I tek što je to učinjeno, doleti drugi anđeo pjesme i stane buditi slavulja i slavuljicu i njihove drugove ptice pjevice. Ko po zapovijedi odjeknu mili i ljupki glasi i tko je dobro slušao, mogao je razabrati, kako pijev hvali i slavi Višnjega, priča, kako je lijep ovaj cio — cio svijet, koji je samo sanak, sanak lijep.

Zlatomir bi još dugo i dugô gledao ove prirodne pojave, ali nedaleko jednoga hrasta pojavio se neki starac s dugom bijelom bradom. Kako bijaše sustao od hoda, sjedne malo na ledinu, otare drhtavom rukom oznojeno čelo i odahnuvši nekoliko puta, podiže se. Maši se sjekire i stane obarati stoljetni hrast, da za svoje pribavi ogrijevna drva. Odjekne prvi udarac. Starac spusti sjekiru, očito, da ga taj posao jako umara. Ne časeći dugo udari drugi, pa treći i četvrti put. Nekoliko treščica iskoči ispod oštre sjekire, kora raspuca i padne na zemlju. Starac to sve brižljivo pokupi, stavi na hrpu i onako sav u znoju prihvati se i opeta posla. Zlatomiru sažali se taj čovjek i on odluči, da će mu pomoći. On slabi dječarac oćuti najednom, da u njega biva snaga tolika, da će on moći i bez starca oboriti taj hrast. I pođe. Jedva što je zakoraknuo: zamahne slabašni starac sjekirom i već jako

umoran i trudan ispusti naglo sjekiru i od slabine klone, a onda se stane pridizati polako, polako . . .

— Sjedite ovamo, dobri starče . . . odmarajte se . . . i Zlatomir se prihvati posla. Sam sebi nije vjerovao, da de će on to moći. Lupne jedanput, pa opet . . . Znoj ga oblio, a mišičje nabreklo. Starac to samo gledao i smiješio se zahvalnim smiješkom. I Zlatomir oborio hrast, pokupio iverje i treščice, predao sve starcu i pošao dalje.

Starac je samo gledao toga dječarca i drhtavim glasom od radosti zajecao.

. . . Put je bio sve neravniji, posipan sitnim oštrim kamenjem, a lijevo i desno zijali duboki, crni ponori. Pustoš, strahota, a ono — čas još cvijećem posuta ledina, gdje je bio onaj starac — nestane u tren oka.

I čim je Zlatomir brže upravljao korake, tim je stao susretati i više ljudi i tegotniji bijaše put. Došao je do oniske daščare, pred kojom je pogrbljena i bolježljiva starica prala rublje, a sada je baš udarala praćkom*) na daski po rublju. Udarala je jako, a slabe joj sile brzo klonule i ona posjela na klupčicu. Zlatomiru sažali se starica i on priđe sve puzajući po onim hridinama do korita staričinog i stane joj pomagati. Tako je udarao praćkom, da mu je na koncu i pukla, pa si je morao drugu napraviti. Starica, da mu se zahvali, upita ga, da li je gladan? Zlatomir ju tada nagovorio, neka se ona ne brine, on će si već naći sam što jesti. Dobra starica ne htjede na to pristati i donese mu zadnju svoju koricu kruha. Kada je dječarac stao zalagati ne malo se začu-

*) Praćka je malena od hrastovine daska sa drškom, kojom hrvatski narod, kad ispira rublje, udara po njemu.

dio, kako se taj kruh jako mrvi, a u grlu sve reže, dok pod zubima sve puca, kao da je samo staklo i pijesak.

— Ha — he — he . . . sinko moj . . . sirotinja ti je tu velika, golema. Jedva ti smognemo toliko, da nešto malo uberemo kuruze**), koju stučemo, pomiješamo samljevenom korom od drveta i eto, to ti je naš kruh...

Zlatomira je to još više ražalilo i on čvrsto odluči pomagati svakoga i ići po svijetu.

Jedva što je odmaglio malo začuje vrisak, vapaj . . . U dubokom ponoru opazi maleno neko djetešce, koje s neopreznosti palo, pa ne može sada izaći. Ne časeći ni trena, baci svoju kabanicu i stane na rukama obilaziti ponor i — bum! . . . padne i sâm u nju. Kako je nezgodno pao, oćuti jaki udarac na glavi i po čitavom tijelu. Od boli je klonuo i zaplakao. Sjetio se svega i rastuži se jako, još više, kad ugleda nejačko dijete, koje sveđ plače i moli ga, da ga izbavi ove tame, ovoga zatvora, gdje nema ni kriške kruha, ni vode, ništa.

U to stane gasnuti dan i padala noć. Zlatomir načuli uha. Znao je on dobro, da će opeta odjeknuti ona trublja.

— — tru — tru — û . . .

— Hà, to je, to je . . . klikne veselo.

Anđeo sanka čuvši ovaj usklik, proleti nad ponorom, a njegov sjajni plašt pomiluje Zlatomirovo lice. Zlatomir opazi u taj čas, kako je proletio i onaj anđeo cvijeća i pjesme i stali ravno letjeti do onih zlatnih zvjezdica, od kojih su kidali komadić po komadić i stali bacati u njegov ponor. Kada je ona bajna trublja i drugi puta zagr-

**) Kuruza = kukuruz.

mila, bijaše ponor pun zlatnih dukata, a Zlatomir i ono djetešce veselo stajahu nad tom hrpom. Najednom im se približi onaj starac bijelom bradom i ona starica, i smiješkom na ustima kazaše Zlatomiru nek zatraži od njih što hoće, oni će mu dati.

— Ništa, ništa drugo, već samo tu moć, da može sve ovo blago porazdijeliti među uboge.

Jedva što je to dorekao: dva anđela stanu čitav ponor s dukatima i Zlatomirom dizati u plavetne vise, a Zlatomir čim ugleda na zemlji ma kojeg siromaha, dobaci mu punu šaku zlaćanih dukata — — — — — —

Kada se mali Zlatomir točno u šest sati drugi dan u jutro probudio, sjetio se, kako su u snu ljudi sve plakali od veselja, a on je samo dijelio blago, dijelio . . . sve je porazdijelio, onda pao na zemlju i otirao — sirotinji suze.

Toga dana bio je Zlatomir najsretniji u svome životu, samo je žalio uvijek, uvijek, da je to sve bio san — samo san . . .

Kraj ljuljačke.

Uz izvorni snimak Josipa Auschau-a.

Lijepo lipanjsko jutro.

Zorislava sve drhće od veselja što će joj majčica obući bijelu haljinu sa crvenim pojasom i crvenom kapicom.

— Olja bit lepa . . . Olja bit lepa . . .

— Da, da; ti ćeš onda bit lijepa, pa ćeš se ići taticom šetati i . . . i . . .

Mamica tu zaprijeti malim prstićem. Malena naša Dundica otvori samo svoje lijepe crne očice, a usnice već drščú od željnog isčekivanja.

Mamica onda nastavila:

— Ići ćeš u bašču do ljuljačke.

— Ju! Ju! podcikne Dundica.

— Samo, da mi nisi dirala jagode, jer će te mamica kazniti. Dvije tri smiješ, ali više ne.

U to je došao kući i tatica i otišao šetati svojom zlatnom curicom. Šetali su po dvorištu. Isprva išlo lijepo. Zorislava tapkala veselo i kako je znala samo tek par riječi govoriti, to je ona bezbrižno pjevuckala: la — la — la . . . ili: gigl — gogl . . . gigl — gogl . . . No onda se sjeti ljuljačke i prozbori.

— Olja huča . . . Olja huča.

— E, kad je tako, hajdemo u bašču. Tu je sada bilo veselja za Oljicu. Ona pôtrči u zelenu travu. Skok lijevo, skok desno. Mahala je bezbrižno ručicama, pjevuckala, a tatica sjeo na klupu, pa uzeo čitati jednu knjigu.

U to zazvoni podne i tatica se sjeti Zorislave.

— Zorislava . . . Zorislava.

Nema odgovora. Kad tatica bolje pogleda, a ono Zorica stoji kraj ljuljačke. Dođe bliže.

— Gle, gle . . . ti mala nevaljanka. Što ti to radiš?

Umjesto odgovora Zorislava samo odgovori:

— Olja lepa . . . Olja huča . . . gigl — gogl . . . gigl — gogl.

A znate li što to znači?!

Čujte, ja ću vam reči:

— Zorislava je lijepa . . . Zorislava se ljuljala, a tada . . . sam nabrala jagodica, pa ih jedem i brojim koliko ih jošter ima.

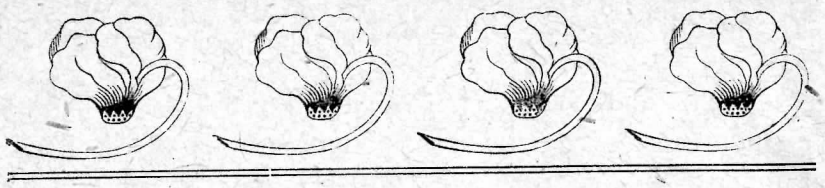

U VRTU.

Cvijet do cvijeta kupa se u zrakama svibanjskoga suuca. One latice, nježne latice na daleko rasprostranjuju sakriveni miloduh i vabe sitne bube, lepiriće, pčelice marne . . . Svakoga opajaju i oni sitni, sitni oblačići tamo daleko, daleko gore kô da se smiješe lijepim, šarenim cvijecima . . . kô da im se smiješe . . . I leptiri oblijeću . . . neprestano oblijeću — —

U to doletio veliki, šareni lepir. Trepćućim lakim krilama daleko se drži od niskoga cvijeća. Njemu se prohtjelo one raspupane crvene ruže . . . Tamo bi on srkao onaj slatki pelud . . . tamo.

— Šta će mi oni neznatni cvijeci, šta? Ta u onoj travi ne bi se mene ni vidjelo, a kamo li ova moja divna krila, da sletim k njima mogao bi zapeti o trn ili čak zaprljati si i svoju odjeću. Ne, ne; ne trebam ja njihova cvijeta, ne trebam. I već htjede odletjeti u drugi čiji vrt, kad spazi raspupanu crvenu ružu: Ah! — klikne lepir — ah . . . tamo ću, k njoj ću poletjeti. Njezin pelud je tako sladak, tako fin, a ne kao ovaj u tom prostom, neznatnom cvjetiću, cvjetiću, — reče posprdno i poleti k ruži. Ali tek što joj se htio približiti: — zzzz . . . zzzz . . . zabruji reski i ljutiti glas.

— Bumbar . . . šapne drhtavo lepir . . . Ne, ne . . . stršen . . . jaoh! . . . stršen . . . — i htjede odletiti dalje, ali nije mogao . . . nije. Bilo već kasno i on je sklopio krila, pustio ih da nehajno vise i pao . . . padao na zemlju, na ono priprosto cvijeće, koje je malo čas ostavio — —

— Evo, dragi leptire . . . O Bože, ta tebi nije dobro . . . uplašeno će jedan cvijetak, osjetivši da je na nj pao klonuli lepir od uboda stršenovog . . . Ne čekajući ni časka nagne cvijetak svoju čašku i onim biserna-tim kapima sjajne rosice umije bolnoga leptira, zatim otrgne i podmetne mu pod glavicu nekoliko svojih mekanih latica, a lepir usne brzo zatim u cvjetkovom zagrljaju i pod njegovom brižnom njegom ozdravi nakon nekoliko časaka.

Nikada . . . nikada više u životu nije taj lepir omalovažavao sitno cvijeće, niti onako prezirno o njemu govorio, jer je spoznao njihovu pravu vrijednost. On je ćutio i vidio odsele u njima samo plemenitost i milokrvno srce, on je u njima vidio samo dobro — čime se drugi ako i ljepši i veći cvjetovi — nijesu mogli pohvaliti. Nije ali nikada . . . nikada više u životu ni težio za onim o čemu nije najprije dobro promislio, da li bi on to mogao bez zapreke i neugodnosti postići.

Zato dandanas i oblijeću i sjedaju lepiri — bez razlike — na cvijeće; bilo ono sitno, veliko, lijepo ili nelijepo. Pri tom ne gledaju na vanjsku ljepotu — već na unutarnju: na onaj ugodni miris; što će da im sladi rilca i život čini ljepšim. Klone se pako onoga cvijeća iz kojega suklja već na daleko onaj neugodni vonj . . . Ma da je i lijepo vanjštinom, oni dobro znadu: u sebi krije ne slatkoću — već gorčinu ljutu, otrov — smrt . . .

Domovina.

Čovjek neki, koji je živio spokojno i tiho u svojemu domu, zasluživao je toliko, da je opskrbljivao svoje i pošteno živio, a još mu i ostajaše nešto suviška. Toga bi dijelio siromacima, potpomagao s njime crkvu, školu, dobrotvorna društva, prosvjetu i drugo u okolini njegova zavičaja. Kad bi k njemu došao čovjek i rekao: „Pomozi mi, ta braća smo; rodismo se u istoj kraljevini!“ — on bi zagrabio i odgovorio mu: „Na evo, uzmi brate i pomogni se!“ — — —

Navalio neprijatelj na nj i njegovu braću, htio da mu otme očinstvo i djedovinu i taj isti čovjek prvi se podigao protiv njega. Borio se kano lav, sokolio druge, da ustraju u borbi i kada je najjače srtao na neprijatelja i skoro ga pobijedio: pukne puška i sravni ga sa zemljom . . . Zahvalni njegovi drugovi oplakuju i dandanas njegov grob, podigoše mu neumrli spomenik, trajniji od mjedi: sačuvaše njega — cijeloga kao milu uspomenu u srcu svomu.

Svi govore: „On je živio i umr'o za svoju domovinu!“

* * *

Zato: ono mjesto, gdje ste ugledali svijet šarni — ljubite nada sve, jer to vam je domovina, a ljudi, koji se

također rodiše tudijer — braća su vaša. Ne riječju — već činom pokažite, da ste pravi sinovi domovine svoje! U srcu — duboko u srcu usadite ono čuvstvo ljubavi, koje raspiruje, nadahnje silnom snagom, koje bodri i jača, a napunjava slatkoćom ponosa na pomisli u cigloj riječi — domovina . . .

Ah!

„Domovinu ljubite nam vijek,
Gje hrvatska riječ se govori —
Nek odmijeva slatke pjesme jek!“

(Slavica: „Domovini.“)

U oči Božića.

Bilo to baš na sam badnjak. Vani zima brije, snijeg škripi pod nogama, a ja treba da idem na obližnju željezničku stanicu po svoje goste: po taticu, mamicu i maloga bracu. E, nema druge, već hajde na put. Obučem se toplo, sjednem u kola i zapovijedim svome kočijašu da tjera. A Đuka, — tako se zove kočijaš — prekrsti se, zatim šapne „U ime Božje“, pucne bičem uz poklik: „Nu! Đio!“ povukoše čilaši, i mi krenusmo. Kola drndaše neprestano po smrznutomu putu, a kad izađosmo na kraj sela, pođosmo staroputinom. Okolo bijaše tu i tamo snijega, koji se bijelio na smrznutomu polju, a gusta magla sterala se kao gusto velo. Svud mir i muk. I dugo još, dugo bih gledao tako tu zimsku prirodu, da me nije trgnuo u mislima Đurin poklik: „Trista mu jada, gledajte! Eno zec trči! Ha, baš nam je sada morao prijeći put . . .“

Đuka je bio pun praznovjerja, pa je tvrdo vjerovao, da ćemo biti na putu nesretni, jer nam je tobož ispred kola pretrčao zec.

„Kakva nesreća?“ našalim se ja; „Još će vam se zec možda osmjehnuti sutra kad ga ulovite i ispečete za Božić.“

„E, da ga je samo, alaj bi mu ogulio kožu!“ uzvrati i pri tom cmokne jezikom, kao da već guta pečenoga zeca. Moj Đuka je siroma, ali radin i pošten seljak. Vožnjom uvijek zaslužuje toliko, da može pošteno živjeti sa svojim jedincem Tomom i ženom Cecom. A i šaljivđija je to. Šala i vesela pjesma su njegove drûge. Tako u razgovoru dođosmo i do željezničke stanice i ja dočekam i primim svoje mile i drage goste u kola, pa hajd opet natrag. Putem smo i opet veselo pripovijedali. Magla se međutim digla, a traci zimskoga sunca stali grijati i topliti. Mi se sveđ drndasmo na kolima, približujući se šumi. I opet su ptice uplašeno prhnule pred nama, a i zec iskoči iz obližnjega grma.

„Dršte ga, Đuka, dederte!“ pecnem našega kočijaša. A on ni pet ni šest, već skoči iz kola i potrči veselo ukraj jarka kraj grmečka. Mi gledasmo, kuda li će on. U duši se i opet slatko nasmijasmo, gledajući, kako Đuka trči i traži zeca. No gle čuda! Đuka veselo trči: „Evo ga! Ha-Ha! Evo ga!“, a u ruci držaše zeca. Ala je bio veseo!

„Evo meni pečenke za Božić. He-he, vidio sam ja dobro kako se on zapleo u onom grmu, kad je htio preskočiti jarak pun vode. Ja sam pobrzao i htio ga šćapiti, a on pljus u vodu, i nikud nikamo, već u moje ruke“, svršio je sav uzrujan od veselja naš Đuka.

„E pa bilo vam na zdravlje!“ Od srca mu priuštismo tu božićnu pečenku. Kad se namjestio na kolima, potjera čilaše sav veseo, što će i on proslaviti sutrašnji dan u veselju kraj pečenke, koju je na tako jeftin način ulovio. Ja ga ali opomenuh, kako ne valja biti praznovjeran jer evo sada i sam vidi da mu zec nije donio nesreću, već sreću.

Saonik.

Ja znam, da vi pomišljavate: dugačka zamrznuta cesta, po njoj se bijeli ukrućeni snijeg, baš čestiti — saonik, po kojemu lete, — Bože mili! — lete kô munja saonice, ljudi se sanjkaju, a oni sitni praporčići sve zvoncikaju: cin, cin, cin . . . Ne, ne, ne ću vam o tome pričati. Nešto drukčije, ali slično. Samo slično.

— Gle, gle: Bâbo, bâbo!

— A — â?! — otegne bâbo na dugo i široko.

— Mà, gle, bâbo dragi, eno na plavetnom nebu nešto titra, trepeće, pa to je dugo, dugo kô puteljak, kô staza. Kô da je magla.

Moj bâbo pogleda na večernje nebo, malo žmirucne i samo se nasmije, dočim moja seja koja ide već u velike škole klikne: „Baja (brate), bajice dragi, ta to je „Kumovska slama", tako se ta mliječna maglica zove. Mi smo barem tako učili."

— Kakva slama, pa kumovska a — â! kô malo razljućen će naš bâbo. Da, da, nije to ni magla, ni maglica, ni slama, već saonik.

— Saonik?! . . . Bâbo! . . . Saonik?!

— I videći naš babo, da mi bivamo sve nestrpljiviji i nestrpljiviji, stane pričati:

— U nekom carstvu iza mora, gorâ i planina, u nekom carstvu, gdje nikada ne pada ni snijeg ni led,

već gdje je uvijek ljeto i cvijeće cvate, — živjela bakica, stara bakica, sama samcata na onome svijetu.

Dosadila joj ta samoća i ona molila dan i noć uzdisala i vapila za stvorom božjim. Čula to gorska vila i da joj ispuni želju, dovede joj malenoga dječarca Sniješku. „Evo ti dječarca, bakice draga, ma čuvaj ga i pazi, da ne bi kuda otišao, jer on može i po zraku i po vodi isto tako hodati i trčati kao što i po zemlji. Da ti pako olakšam naći Sniješku ako bi se možda udaljio kada od kuće, znaj, on će iza sebe ostavljati uvijek bijeli trag od pahuljica, a i tebi bakice dajem moć, da možeš hodati po vodi i po zraku kao i po zemlji" i vile nestane. A bakica sva sretna i presretna zagrli malenoga Snježka i u njegovom društvu bijahu joj ljepši dani i vrijeme joj prolazilo brzo, brzo . . .

Jednoga dana oboli bakica i od boli satrvena usne, a malome sniješku ražali se dobra hraniteljica i on pođe u šumicu, da nabere za uvarak ljekovitih trava. Išao je kroz džbunove, šikarje i granje, uskim puteljcima, a za njim se bijelio trag od njegovih stopa — sve same snježne bijele pahulje. Išao je, išao . . . zakoračio po zraku i pričinilo mu se, da tamo, gdje je ono plavo nebo ima lijeka za bolesnu bakicu. Kako se Snješko razveselio, kad je opazio, da može koracati i po zraku, a za njim se bijeli! Dopalo se to njemu i on stao bježati po mekanom zraku sve više i više, čas na jednu, čas na drugu stranu i otišao daleko, daleko.

Kad se bolesna bakica probudila i opazila da nema Snješka, sjeti se vilinih riječi i pođe da ga traži sve po bijelome tragu, pa kako je i ona mogla hodati po zraku

pošla je sve više i više i još jače se zabijelio trag od bijelih pahulja, jer ih je ona svojim stopama ugazila, tražeći Sniješka. Kad se tako doteturala starica do pô neba, opazi kako se Sniješko vraća, pa sve kliće: Bakice! Bakice! Onda su se povratili kući, pa ako nijesu umrli žive i danas jošte, dok onaj trag — ugaženi saonik — stoji kao tanka maglica i mi ga večeri na plavetnom nebu viđamo.

- Bog zna — završi bâbo i klimajući nekud važno svojom staračkom glavom — možda Sniješko ipak katkad zađe na taj puteljak, pa se sanjka, jer viđamo više puta na nebu, kako je saonik bjeliji no obično. Bilo kako mu drago, samo kad ga je bakica našla živa i zdrava. Barem nije sama, a i od radosti odmah je ozdravila i bez Sniješkovih ljekarija.

❀ ❀ ❀

Kovač Tadija.

Uz crtež Rudolfa Valiča.

U našem selu rado pripovijedaju ljudi o kovaču Tadiji.

To vam je prava ljudeskara. Čovjek visok, crne kose, a jakih ruku. A jak je . . . jako jak. Što je njemu od jutra do mraka udarati po nakovanju?! Pusta šala i ništa više. Dogodilo se, osobito zimi, da staroputinom propanu natovarena kola točkovima do osovine u raskvašenu ilovaču — ej onda prava muka i pokora, ako ljudi ne nađu kovača Tadiju.

— Hodi brate, pomozi ako Boga znadeš.

— Da pomognem?!

— Deder, lijepo te molimo.

Tadija se samo nasmiješi i ljubopitno upita:

— Jesu li opet kola?!

— Jesu.

— E, onda hajdemo.

Jedva što si dlan lupio o dlan, kovač pograbi za rudo i izvuče propala kola iz blata.

A nije to jedan jedini slučaj. Ima toga više. Pa za sve to kovač Tadija ne traži hvalu, već prijateljstvo svojih seljana, koje mu samo donese dosta novca. Samo, samo . . . Pripovijedaju ljudi, da je kovač Tadija vile-

njak, da znade čarati i da zato postaje svakim danom sve bogatiji. Kažu, da kada odradi svoj dnevni posao, onda ide u šetnju. A tko je vidio šetati po noći, pa još po poljima? Nikako da to seljani dokuče. Rado bi oni njega zapitali, ali se boje, da mu se ne zamjere, jer tko bi im dizao teške stvari, tovar i izvlačio kola iz blata; tko?!

Jedini seoski knez čovjek trijezan i razborit, često prekara lijenu mlađariju:

— Pogledajte kovača našega! Pogledajte, kako Tadija radi, pa gledajte, da tako radite i sami. — Pa zar da se i mi po noći šećemo, kada šeću vile i vukodlaci?!

— Vidi, vidi . . . znam ja, što bi mi vi rado kazali. Vi zamjeravate Tadiji njegovu večernju šetnju, kojoj ne znate razloga. Pa ću vam ja kazati. On se po danu dosta izradi u svojoj tijesnoj kovačnici. Kako je vrijeme novac,

a on dan dobro unovči, onda mu preostane jedino večer, da se malo prošeće i obiđe svoja polja. Eto, sad znate, zašto to radi, a zašto ne mora zato biti ni vilenjak, niti čaralac. Takova naklapanja govore samo ljudi neuki i lakovjerni, ali pametan nikada.

I pravo je rekao.

Bog.

Časni starac pripovijedaše:

. . . Sin reče: Oče! Dopusti, da sprovedem proljeće na selu . . . dopusti. Znaš: proljeće mi je najmilija dob i najljepša od sviju, pa bih ju htio uživati . . . I on mu dozvoli, a sin se preseli na ladanje.

I dok su se seljaci još odmarali u postelji ili već bili u poslu — sin taj rani rano i kreće u vrt, iz vrta u voćnjak, iz voćnjaka u šumicu, k potoku i samo uživa gledajući izlaz velebnoga sunca u cvjetnoj prirodi, koja milinom osvježuje i raznježuje grudi i dušu i srce . . .

Prošlo proljeće i otac došao po sina, jer naskoro će nastupiti oni dani žarkoga ljeta. Sin samo uzdahne: Oče! . . Pusti, mi još da se i ljeta naužijem . . . pusti. Želio bih mirisati lipino cvijeće, gledati zlaćeno klasje i kupati se u onom gorskom potoćiću, a po tom uživati pod debelim hladom kestenova.

Nastupili zatim već jesenji dani. Eto, sada će početi

sipiti i ona mokra kišica i sterati guste magle . . . Dođi zato, sine, dođi kući, ocu svome.

— Zar sada, gdje dozrijevaju plodovi!? Zar da se povratim sada, kada će nastupiti najljepši dani na selu?! Ne ne, oče; pusti mi još tu dobu, pusti.

I otac popusti. A sin je slušao jesenske vjetrove i pad kapljica jesenskih kiša. Gledao je i ubirao zrio plod i gazio po uvehlom lišću, koje je šuštilo i padalo blijedo sa grana. Napokon zapao i prvi snijeg . . . ah, i otac ozbiljno opomene sina, da se povrati kući u grad, jer će se naskoro smrzavati, pa bi se mogao lahko i razboljeti i — umrijeti. A što bi on, otac i majka onda, što?! . . . Ali sin, koji je jedva iščekivao da nastupi zima, umovaše drugčije.

— Oče! Gledao sam i uživao proljeće, ljeto i jesen pa dopusti mi da se naužijem i zime, pusti. Ah to je najljepša dob, dopusti, dopusti . . .

Kad se napokon sin ipak povratio, otac ga zagrli i pun tronuća izljubi ga onom toplom očinskom ljubavlju.

— Sinko! Sada si se naživao djelima Višnjega. Ali što su ti prirodni pojavi prema stvorenju cijeloga svijeta — što!?

Velik je bog i premudrost njegova! Ljubimo ga, jer on je dobri naš Otac i neizmjerna ljubav i izvor milosrđa. Velik je Bog i djela njegova . . . Velik!

Bršljanovo lišće.

Crtica iz života.

Svaki čovjek, bio mlad ili star, imade svojih uspomena, koje su mu nada sve mile i drage. Čujte jednu moju!

U svojem molitveniku čuvam kao zenicu oka svoga tri bršljanova lista. Osušili se davno već, postali su žuti i krhki. a ja ih sveđer čuvam, i kadgod otvorim onu stranu molitvenika, gdje sam ih pohranio; poljubim lišće i sjetim se pokojnoga babe, moga dragog djeda . . . I onda i nehotice zadrhćem, oči moje prosuze i ja zaplačem. Tà njega sam toli vruće ljubio, jer mi je bio i otac i majka — ma sve na ovome svijetu.

Koliko je puta znao za svoga života uzdahnuti: „Sinko, milo moje gonđe, eto samo tebe i tvoju majku imam i onoga dobrog Oca na nebu — i nikoga više na svijetu. Ostao sam sâm samcat, ostario jako (bila mu prešla već i osamdeseta godina), pa što ćeš ti, sinko i tvoja majka, kad ja umrem — što?“ . . . I tad bi stao, privinuo me jače na svoje tople grudi, i kao da me želi utješiti, nastavi mekanim glasom: Ne boj se ali, sinko, ne boj . . . Dobar je i pravedan naš otac nebeski. Njemu se utjecite u svakoj nevolji i on će vam pomoći.“

A jednom mi pripovijedaše i svoj cijeli život.

„Rodio sam se od imućnih i poštenih roditelja. Ali kako mi za rana umrla majka, ostao ja siroče, ubogar. Otac se naime po drugi put oženio, a druga majka bila baš

prava maćeha. Već kao dječarac od šest godina morao sam po noći s konjima na pašu. A to je tako neugodan posao da ti se sve koža ježi. Pomisli samo: kud okom kreneš, same planine, a ja jašem onako slabašan na jednom kljusetu, dok i na drugoga moram pripaziti, da ne ide u kvar. Drijem me hvata, ja bih spavao, ali ne smijem ni pod živu glavu. Jednom sam ipak usnuo i čvrsto zaspao. U snu oćutim kako mi je zima. Kad sam otvorio oči, a to moji čilaši gaze oveću baru uz Savu. Brzo si protarem oči, okrenem konje i na svoju nesreću opazim, da sam daleko -- daleko od rodne kuće. Kad sam došao kući, bilo je jao i pomagaj! . . . Nakon pet mjeseci po smrti svoje majke umrije mi otac, a ja ostao bez roditelja, bez krova i kućišta . . . Još mi je živo u pameti, kako sam onako u otrcanom odijelu i gladan sjeo na obalu Save i plakao gorko, bezutješno . . . U to se primicaše k obali velika crno oljaštena šajka. U svojoj znatiželjnosti zaboravim i na svoju tugu, pa svu pažnju posvetim šajki. A ona se primakne obali, stane dostojanstveno i ljudi velika i jaka stasa, a dosta surova pogleda, stanu taljiškama šljunak izvažati na kopno. Jedan takav šajkaš gurne me nogom, što sam stajao baš na onom mjestu, gdje je on htio istresti šljunak.

„Tornjaj se, dangubo jedna!“ dovikne mi surovo i izdere se na me.

Ja se u prvi mah pokunjim, sjetim se svoje tuge i žalosnoga položaja i odgovorim mu: „Nemojte tako, za Boga dragoga, ta nemam i onako ni oca ni majke“ . . . i zaplačem čemerno. Ovaj surovi šajkaš, čuvši moje zadnje riječi, razmekša se, pa me prijazno nagovori i stane tješiti. Saslušavši me do kraja zapovijedi mi, da malo pričekam,

a on sam ode vlasniku u šajku. Za kratko vrijeme povrati se, i on mi veselo saopći, da smijem ostati na šajki; on će za me skrbiti. Poslije sam saznao, da i on nema nikoga od svoga, svi ga zovu „meštre“, što znači, da je zapovjednik šajke. Sad je započelo moje pravo djetinstvo. Moj dobročinitelj učio me za ružna vremena i pisati i čitati. Skrbio se za me kao za svoga sina. Kad sam malo poodrastao, pomagao sam mu u poslu, a kako sam bio neustrašiv, često sam preko noći stražio na palubi šajke. Vlasnik me zavolio i kroz svoje poznanstvo preporučio, te ja dospijem na brod „Inn“ koji je tad pripadao dunavskom paroplovnom društvu. Tuj sam služio vjerno novoga gospodara, bio sam marljiv i nada sve poštivao i ljubio starije, a uvijek molio se Bogu, koji me je iz nužde izbavio. Za kratko vrijeme postao sam kormilar trećega, zatim drugoga, a u tridesetoj godini kormilar prvoga razreda. Tad sam se i oženio i živio sretno i blagoslovljeno u svom milom domu. Dvadeset godina ostala je nepomućena moja sreća, dok mi ne umre dobra moja žena, a poslije umre i tvoj mladi otac, a moj jedini sinak. Sad uživam svoju mirovinu i skrbim za te, sinko, i za tvoju maju. Pa dok je božja volja i u mene zdravlja, bit će ti dobro, a kad ti umrem, dat će ti dobri Otac nebeski i ti propasti ne ćeš“.

Danas nema više na ovom svijetu dobroga mog babe. Umr'o nam je i sad ga ja i maja oplakujemo. U groblju, gdje leži njegov grob, opleo se i uspinje oko križa mlad i svjež bršljan. A ova tri lista, koja sad čuvam brižno u svom molitveniku, s njegova su groba, jer su one godine, kad je umr'o, najprije prolistali. Ja sam ih otrgnuo i oni će mi biti, dogod živim, mila uspomena na nikad nezaboravljenoga i dragog mog — djeda.

Dvije lastavice.

Tu i tamo još se bijelio gdjegdje snijeg, ali s krovova kuća već se otapljao, pa je kao sitna i bistra kapljica kapkala niz strehu. Kap . . . kap . . . kap . . . mogao si samo čuti od časa na čas, dok proljetni traci razgrijavali i prpošno titrali sa smješljivoga neba.

— Crrr . . . rrrr . . . crcr — rrrr . . .

Lastavica! Prva lastavica!

I zaista. Crna kô ugalj cvrkutaše obijesno i puna veseloga života, presijecajući zrak brzo kao munja, letjela je kućarica lasta. Pa kad je ugledala svoje staro gnijezdo i opet je veselo zacvrkutala i odletila na najbližu orahovu grančicu i cvrkutala, cvrkutala.

— Crrr . . . rrrr . . . crcr — rrrr . . .

Lastavica! Evo još jedne!

I ova je stala kružiti oko kuće, i ova je cvrkutala, ali ko nekim tišim, slabijim glasom.

— Zdravo! šane sva vesela, ugledavši na orahovoj grančici svoju drûgu. — Zar si se već povratila? Kad? Kako ti je bilo? Kako? sva razveseljena zaustavi se na suprotnoj grančici.

Sunce je sve jače i jače žarilo, dan bivao sve ve-

driji, a ona prva lasta pričala je sveđer, kako se povratila s dalekoga puta.

— Kad sam jesenas ostavila ovaj kraj i pošla na topli jug, bilo mi je tako bolno u srcu i ja sam plakala u duši svojoj. Mislila sam: Bog zna, da li ću se i opet vratiti. Letjele smo bez odmora i u velikom broju. Isprva mi bijaše lako. Mahala sam krilima, kružila zrakom i divila se divnoj prirodi. Odmarali se nismo nigdje. Tek kad ugledasmo, kako se talasa nedogledna pučina morska, spustismo se umornih krila, da se časak odmorimo. Onda se i opet podigosmo nad plavetno i tamno zelenkasto more.

Ah, more! Nigdje ni komadić zemlje, nigdje ni grančice, ni džbuna, već nad nama plavo nebo a, dolje voda, nepregledna voda, koja kao da želi da nas proguta, uništi. Mir, svečani je bio mir, samo lepet naših krila šuštio je i prekidao tišinu . . . Prošlo je tako nekoliko sati, a neke mlađe laste počele smalaksavati. I meni popustiše krila. Nekoje oslabiše tako jako, da su najednom klonule i pale u morske valove, te izginule jadno, dok druge, koje bijahu jače, zaostajahu, a tada skupivši svu jakost svoju zalepršale, pa naglo jurnuše i opet naprijed. Ali slabina spopane i opet cijelo tijelo, krila se sama od sebe spuštaju i mi stadosmo padati kô omamljene iz plavetnih visa. I mene snašla ista sudbina. Još nekoliko metara i ja bih bila pala u more, kad začujem silni šum, koji me osvijesti; zalomim krilima jače i jače i napokon doletim i sjednem na veliki jarbol morskoga broda. Odlanulo mi. Na tisuće i tisuće bijaše tu naših drugarica. Čitav brod bijaše pun lastavica i on nam je svjema spasao život.

Kad smo još istoga dana opazile kopno i odletjele u novu postojbinu, začele smo sasma nov život u zemlji, gdje nema zime, a cvijeće uvijek cvate, ah uvijek. Proživjele smo ovdje podpunih šest mjeseci i evo jučer se sretno povratismo. Lijepo nam je bilo, ali tu će nam biti mnogo i mnogo ljepše. jer mi je tu rodno moje gnijezdo — moja domovina . . .

Druga je lastavica tronuto slušala i slušala, pa joj je bilo milo, da je i ona u svome rodnom gnijezdu.

Još čas, dva i obje laste kljucnuše kljun o kljun kao na srdačni pozdrav, izmijeniše još nekoliko riječi, a tad prhnuše s orahove grančice. Mir zavlada i opeta, samo iz daljine dopiraše veseli i obijesni cvrkut: crrr . . . rrrr . . . crcr . . . rrrr . . .

Sadržaj.

		Strana.
I.	Majčino pripovijedanje	3
II.	Dva groba	8
III.	Hrvati	13
IV.	Majka je majka	15
V.	Vjetar	18
VI.	Mitre	20
VII.	U gjulistanu	23
VIII.	Kraljica cvijeća	25
IX.	U zlatnom kraljevstvu	29
X.	Jagoda	30
XI.	Desetak	32
XII.	Mjesečevo svjetlo	35
XIII.	Dedina kapica	37
XIV.	Dukati	39
XV.	Kraj ljuljačke	44
XVI.	U vrtu	46
XVII.	Domovina	48
XVIII.	U oči božića	50
XIX.	Saonik	52
XX.	Kovač Tadija	55
XXI.	Bog	57
XXII.	Bršljanovo lišće	59
XXIII.	Dvije lastavice	62

Mojčine pripovijesti

– Rudolfo Franjin

Moojer –